

הלכות מעשר פרק ג

א. פרות שהגיעו לעונת המעשרות, ונתלשו ועדין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצרה ודשה, ועדין לא זרה אותה ולא מרחה מתר לאכל מהן אכילת עראי, עד שתגמר מלאכתן; וכשתגמר מלאכתן, אסור לאכל מהן עראי.

ב. במה דברים אמורים, בגומר פרותיו למכרן בשוק; אבל אם היתה פונתו להוליכן לבית הרי זה מתר לאכל מהן עראי אחר שנגמרה מלאכתן, עד שיקבעו למעשר. ואחד מששה דברים קובע למעשרות, ואלו הן הבית, והמקח, והאש, והמלח, והתרומה, והשבת; וכלן, אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו.

ג. פיצד: פרות שדעתו להוליכן לבית אף על פי שנגמרה מלאכתן אוכל מהן עראי, עד שיכנסו לבית; נכנסו לבית נקבעו למעשר, ואסור לאכל מהן עד שיעשר. וכן אם מכרן, או בשלן באור, או כבשן במלח, או הפריש מהן תרומה, או נכנסה שבת עליהם לא יאכל עד שיעשר, אף על פי שלא הגיעו לבית.

ד. הכניסן לבית קדם שתגמר מלאכתן, הרי זה אוכל מהן עראי; התחיל לגמר מלאכתן מאחר שנכנסו לבית, חייב לעשר הכל. פיצד: הכניס קשואין ודלועין לבית קדם שישפשף משיתחיל לשפשף אחת, נקבעו הכל למעשר; וכן כל כיוצא בזה.

ה. וכן התורם פרות שלא נגמרה מלאכתן, מתר לאכל מהן עראי: חוץ מפלכלת תאנים שאם תרמה קדם שתגמר מלאכתה, נקבעה למעשר.

ו. המביא לבית סוכי תאנה ובהם תאנים, מכבדי תמרה ובהם תמרים אם הכניסום תינוקות או פועלים, לא נקבעו למעשר; ואם הכניסן בעל הבית, חייבין במעשר. הכניס שבלים לעשות מהן עיסה, לא נקבעו; לאכלן מלילות, נקבעו למעשר. במה דברים אמורים, בתבואה; אבל בקטניות, לא נקבעו למעשר.

ז. מתר להערים על התבואה, להכניס במוץ שלה, כדי שתהיה בהמתו אוכלת, ופטורה מן המעשר; וזורה מעט מעט אחר שהכניס לבית, ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמר הכל.

ח. הגומר פרותיו שלחברו, שלא מדעתו, וכן הקובע פרותיו באחד מן הדברים הששה שקובעים למעשר, שלא מדעתו הרי אלו נטבלו למעשר.

ט. איזה הוא גמר מלאכתן שלפרות: הקשואין והדלועין והאבטיחין, משישפשף בידו ויסיר הצהוב שעליהן כמו שער דק. ואם אינו משפשף, משיעמיד ערמה; ובאבטיח, משיסדיר אותו המקצה אבטיח בצד אבטיח.

י. היה משפשף אחת אחת כיון שגמר כל צרכו, נגמרה מלאכתן. ותורמין קשואין ודלועין, אף על פי שלא הסיר הצהוב מעליהן.

יא. הירק הנאגד, משיאגד. אם אינו אוגד, משימלא את הכלי; אינו ממלא הרי זה אוכל עראי, עד שילקט כל צרכו. כלפלה, משיחפה הפרות שבה בעלים ובהוצין וכיוצא בהן.

אם אינו מחפה, משימלא את הכלי; אם אינו ממלא, עד שילקט כל צרכו.

יב. כלי גדול שדעתו למלאות את חציו פיון שמלא חציו, נטבל; היה בדעתו למלאות את כלו, אינו נטבל עד שימלא את כלו. היו שנים ובדעתו למלאות את שניהם, לא נטבלו עד שימלא את שניהם. אגד הירק אגד גדול בשדה אף על פי שדעתו לאגדו אגדות קטנות לשוק, הרי זה נטבל.

יג. הפרד והצמוקין והחרובין, משיעמיד ערמה בראש גגו. הבצלים, משיסיר העלים והקלפות שדרכו להשליכם מעליהן; ואם אינו מסיר, עד שיעמיד ערמה.

יד. התבואה, משימרח; ואיזה הוא ממרח זה המיפה פני הכרי שלתבואה ברחת בסוף כל דבר, כדרך שעושין כשגומרין כל מעשיה. אם אינו ממרח, עד שיעמיד ערמה. הקטניות, משיכבר ונוטל מתחת הכברה ואוכל; אם אינו כובר, עד שימרח. ואף על פי שמרח מתר לטל מן הקטעים ומן הצדדין וממה שבתוך התבן, ואוכל.

טו. היין משיניחנו בחביות, וישלה הזוגין והחרצנין מעל פני החבית; אבל כשהוא בתוך הבור, ומשיגביהנו להניחו בחבית שותה עראי, וקולט מן הגת העליונה ומן הצנור ומכל מקום, ושותה.

טז. השמן, משירד לעוקה. אף על פי שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין, ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל, אף על פי שהוא חם: מפני שאינו מתבשל בכלי שני. ואם היה חם ביותר, כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו, מפני שהוא מתבשל.

יז. העגול שלדבלה, משיחליקנו. הגרגרות, משידוש; ואם הכניסם למגורה, משיעגיל בידו על פי המגורה. היה דש הגרגרות בחבית, או העגול על פי המגורה, ונשברה החבית, או נפתחה המגורה הרי זה לא יאכל, עד שיעשר.

יח. תאנים וענבים שבמקצה, מתר לאכל מהן עראי במקומן. אבל אם נטל מן המקצה, והוליד למקום אחר לא יאכל מהן עראי: שהרי נגמרה מלאכתן, אף על פי שלא יבשו כל צרכן.

יט. החרובין, עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה, ופטור: מפני שהוא מחזיר את המותר ליבשו, ונמצא מאכיל עראי.

כ. מעשר ראשון שהקדימו בשבילים אסור לאכל ממנו עראי, קדם שיפריש תרומתו; ואם אכל, מכין אותו מפת מרדות.

כא. פיצד אכילת עראי: כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל, מקלף אחת אחת; ואם קלף וכנס לתוך ידו, חייב לעשר. היה מולל מלילות שלחטים, מנפה מיד ליד ואוכל; ואם נפה בתוך חיקו, חייב. ואין צריך לומר, אם נפה בכלי שאין זה עראי.

כב. וכן נוטל מן היין, ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן, ואוכל; אבל לא לתוך הקדרה, אף על פי שהיא צוננת מפני שהיא כבור קטן. וכן סוחט זיתים על בשרו, אבל לא לתוך ידו. וכן כל פיוצא בזה.

כג. וכשם שמתר לאכל עראי מפרות שלא נגמרה מלאכתן כן מתר להאכיל מהן לחיה ולבהמה ולעופות כל מה שירצה, ומפקיר מהן כל מה שירצה, קדם שיעשר. ואם נגמרו אף על פי שלא נקבעו למעשר לא יפקיר, ולא יאכיל לבהמה חיה ועוף אכילת קבע, עד שיעשר. ומתר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל, ואפלו בתוך הבית; ומאכיל פקיעי עמיר, עד שיעשם חבלות.

כד. המוצא קציצות בדרך, אפלו בצד שדה קציצות הרי אלו פטורין מן המעשר. מצא גרגרות אם דרסו הגרגרות רב האדם, חייב לעשר: שחזקתן, מדבר שנגמרה מלאכתו. וכן אם מצא פלחי דבלה, שידוע שהם מדבר הגמור.

כה. מצא פריכות ברשות היחיד, חייב לעשר; ברשות הרבים, פטורות. והאלמות, בכל מקום חייבות במעשר. מצא תבואה מרוחה עושה אותה תרומה ומעשרות על פרות אחרות, ואינו חושש. מצא פלפלה מחפה, חייבת במעשרות.

כו. מצא פלפלה במקום שהרב מכניסין לשוק אסור לאכל ממנה עראי, ומתקנה דמאי; ובמקום שהרב מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי, ומתקנה ודאי. מחצה למחצה, דמאי; ואם הכניסה לבית, מתקנה ודאי.

כז. במה דברים אמורים, בדבר שאין לו גמר מלאכה; אבל בדבר שיש לו גמר מלאכה אף על פי שהוא מעשר ודאי צריך להפריש תרומה, שחזקתן שהפריש מהן תרומה בשעה שנגמרה מלאכתן.

כח. חוררי הנמלים שלנו בצד הערמה החייבת הרי הנמצא בהן חייב במעשרות, שידוע שמדבר גמור היו גוררין כל הלילה.

כט. המוצא זיתים תחת הזית, וחרובין תחת החרוב חייבין במעשר, שחזקתן שנפלו מאילן זה. מצא תאנים תחת התאנה הרי הם ספק, שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר: שמא מתאנה זו נפלו, או מתאנים שנתעשרו.

ל. המקדיש פרות תלושין, ופדין קדם שתגמר מלאכתן חייב לעשר. ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש, ואחר כך פדין פטורין מן המעשרות: שבעת חובתן, היו פטורין. והמקדיש קמה למנחות, פטורה מן המעשרות.